

Magdalena Bielska

Powstanie i rozwój NSZZ "Solidarność" na UMCS w latach 1980-1989

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F, Historia 65/1, 95-116

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN — POLONIA

VOL. LXV, z. 1

SECTIO F

2010

Instytut Historii UMCS

MAGDALENA BIELSKA

*Powstanie i rozwój NSZZ „Solidarność” na UMCS
w latach 1980–1989*

The establishment and development of NSZZ “Solidarity” at the Maria Curie-Skłodowska
University in 1980–1989

Przyglądając się Polsce lat siedemdziesiątych, można z łatwością zauważyć, że ówczesna codzienność to zbiór ceremonialów, rytualnych form, symboli, słów wypracowanych przez ówczesne władze. Odpowiednio opracowane zastępować miały rzeczywistość. Władza, próbując stworzyć obraz państwa silnego, zapominała nieustannie o odczuciach społeczeństwa, któremu na pytanie o kryzys w dziedzinie gospodarki, kultury i nauki odpowiadała starannie wyselekcjonowanymi zdaniem przyozdobionymi wzniosłymi hasłami. Obok tego, co starano się pokazać, używając języka propagandy oraz blokując swobodny przepływ informacji, istniała szara rzeczywistość. Postępujący kryzys w dziedzinie gospodarki, pomimo mobilizacji coraz większych sił społecznych stawał się coraz bardziej uciążliwy.¹

Źródłem robotniczego buntu należy więc szukać w obiektywnych warunkach bytowych.² Polska gierkowska charakteryzowała się wzrastaniem różnic społecznych, biurokratyzacją, rosnącym zadłużeniem państwa, nadmierną eksploatacją surowców, nietrafnością decyzji w zakresie ekonomii kraju, widocznym zanie-

---

¹ APL, akta KW PZPR w Lublinie, sygn.: 63, 220, 222, 597, 599, 1074; M. Dąbrowski, *Lubelski Lipiec 1980*, Lublin 2000.

² D. Magier, *Lata 1980–1981 w województwie białkopodlaskim. Wybór teleksów Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej*, Radzyń Podlaski 2006.

dbaniem rolnictwa.³ Taka sytuacja musiała wcześniej czy później doprowadzić do kryzysu. Wielu ekonomistów oraz obserwatorów życia społeczno-gospodarczego już od dłuższego czasu oczekiwało załamania gospodarki gierkowskiej.⁴

Niezadowolenie społeczeństwa z istniejącej sytuacji społeczno-politycznej, doprowadziło wraz z kolejną podwyżką⁵ do wybuchu fali protestów.⁶ Wypada w tym miejscu zadać pytanie: czy to wyłącznie podwyżka cen stała się przyczyną protestów? Pytanie jest zasadne, gdyż jeżeli przyjrzymy się bliżej zagadnieniu, to podwyżki z lat 1970 i 1976 spowodowały wzrost kosztów utrzymania o co najmniej kilkanaście procent, a protesty im towarzyszące nie miały takiego rozma-
chu. Podwyżka z lipca 1980 roku podniosła zaś koszty utrzymania zaledwie o jeden procent.⁷ Można więc traktować wzrost cen jedynie jako zapalnik, który zdetonował wzrastające już od dłuższego czasu niezadowolenie społeczeństwa z sytuacji panującej w kraju. Deprawująco musiała również działać na społeczeństwo propaganda sukcesu, która przedstawiała Polskę jako kraj silny i stabilny pod względem gospodarczym. Wystarczyło jednak wyjrzeć za okno, aby zobaczyć, że rzeczywistość jest zupełnie odmienna od tego, co podaje partyjna propaganda.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że w badaniach dziejów powstawania Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” na terenie województwa lubelskiego pomocne okazać się mogą między innymi źródła drukowane.⁸

Trudna rzeczywistość, która każdego dnia przynosiła coś wręcz odwrotnego niż wynikało z optymistycznych zapowiedzi czołowych działaczy, musiała w końcu zaowocować wybuchem niezadowolenia społecznego. Kolejnym elementem, który wywarł wpływ na decyzję o podjęciu strajków przez załogi pra-

³ *Ibid.*, s. 41, 48–49.

⁴ Więcej na ten temat: *Dla władzy, obok władzy, przeciw władzy. Postawy robotników wielkich ośrodków przemysłowych w PRL*, red. R. Neja, seria „Konferencje”, t. 15, Warszawa 2005; J. H o l - z e r, „Solidarność” 1980–1989. *Geneza i historia*, Paryż 1984; „Miesiące. Przegląd Związkowy” (Lublin) 1981, nr 1,

⁵ „1 lipca 1980 roku w całym kraju została wprowadzona podwyżka na poszczególne gatunki mięsa i wędlin. Komunikat o tym traktujący nie dotarł do opinii publicznej” – zob. A. N i e w c z a s, *Kalendarium*, „Miesiące. Przegląd Związkowy” 1981, nr 1, s. 5. W „Trybunie Ludu” z dnia 4 lipca 1980 roku, red. Ewa Fiala uzasadniała decyzję o rozszerzeniu komercyjnej sprzedaży mięsa w komentarzu *Mięso i ceny*, pisząc między innymi: „Nowe wyższe ceny zostały wprowadzone na: mięso wołowe bez kości, a także golonkę, boczek, bekon, indyki, kaczki i gęsi tzw. eksportowe i niektóre wyroby z drobiu (nie uległy zmianie ceny kurcząt i kur)”; D. M a g i e r, *Lata 1980–1981 w województwie białkopodlaskim...*, s. 27.

⁶ A. P a c z k o w s k i, *Strajki, bunt, manifestacje jako „polska droga” przez socjalizm*, Poznań 2003.

⁷ A. S t a n o w s k i, *Źródła – Mechanizmy – Nastęstwa*, „Miesiące. Przegląd Związkowy” 1981, nr 1, s. 94.

⁸ D. M a g i e r, *Lata 1980–1981 w województwie białkopodlaskim... oraz Polska mniej znana*, t. 1: *Narady i konferencje kierownictwa PZPR w latach 1980–1981*, Warszawa 2004.

cownicze Lublina mogły być informacje o strajkach, które miały miejsce między innymi w Mielcu.⁹

Jako pierwsza, 8 lipca, strajk rozpoczęła Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego w Świdniku.¹⁰ Wszystko zacząć się miało od kotletów schabowych, których cena w przeddzień strajków wyniosła 18,10 zł, podczas gdy przed podwyżką kosztowały 10,20 zł. Niezadowolenie było tym większe, że podwyżka cen mięsa miała pierwotnie nie obciążać konsumentów w stołówkach pracowniczych.¹¹

W dalszej kolejności strajki przetoczyły się przez wszystkie większe zakłady pracy Lublina. Skala protestów była zaskakująca. Strajki objęły około 150 zakładów pracy na Lubelszczyźnie, w tym 90 w samym Lublinie. Liczbę strajkujących szacuje się na około 50 tysięcy.¹² Zgłoszono około 1200 wniosków i postulatów głównie o charakterze wewnątrzzakładowym, socjalnym i ekonomicznym. W lipcu pojawił się dodatkowo postulat wolnych sobót. Za przełom uznaje się żądania dotyczące zrównania zasiłków rodzinnych z zasiłkami otrzymywanymi przez milicję i wojsko.¹³

Należy też zwrócić uwagę na fakt, że podczas gdy w społeczeństwie wzrosło zapotrzebowanie na informacje, prasa partyjna wymownie milczała.¹⁴ O wydarzeniach dotyczących strajków było cicho. Rzeczą charakterystyczną był za uważalny w tym czasie wzrost sprzedaży odbiorników tranzystorowych z zakresem fal krótkich.¹⁵ Informacja na temat napiętej sytuacji w mieście pojawiła się dopiero 13 lipca 1980 roku w „Sztandarze Ludu”. Artykuł nie zawierał jednak żadnych konkretów. Do ówczesnej sytuacji można odnieść w nim właściwie tylko jedno zdanie:

W niektórych grupach społecznych spotkać się można [...] z odgłosami dużego zniecierpliwienia, nieprzyjmowaniem do wiadomości twardych realiów naszej obecnej sytuacji gospodarczej i uwarunkowań jej dalszego rozwoju.¹⁶

⁹ A. Stano wski, *Źródła – Mechanizmy – Następstwa...*, s. 96. Istnieją dane, które mówią, że informacje o strajkach w innych rejonach docierały zarówno przed wybuchem niezadowolenia jak również w trakcie trwania przestoju w pracy. Informacje docierały między innymi za pomocą prasy niezależnej („Robotnik”, „Biuletyn Informacyjny”). Swoją rolę odegrał też SKS KOR.

¹⁰ IPN LU-0136/255 Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych Wydział „C” w Lublinie, k. 15; więcej na ten temat zob. Z. Puczek, *WSK Świdnik. Wspomnienia z pierwszego strajku*, „Miesiące. Przegląd Związkowy” 1981, nr 1, s. 45–54.

¹¹ S. Jadcza k, *Diariusz lipcowych dni*, „Miesiące. Przegląd Związkowy” 1981, nr 1, s. 55.

¹² M. Dąbrowski, *Lubelski Lipiec*, [w:] *Stąd ruszyła lawina... Region Środkowo-Wschodni NSZZ „Solidarność” 1980–1989*, Lublin 2006, s. 108.

¹³ *Ibid.*, s. 109; D. Magier, *Lata 1980–1981 w województwie białkopodlaskim...*, s. 26.

¹⁴ Zob.: W. Samoliński, *Prasa lubelska w czasie strajków lipcowych*, „Miesiące. Przegląd Związkowy” 1981, nr 1, s. 75–78.

¹⁵ *Ibid.*, s. 56–60.

¹⁶ *Ibid.*, s. 61–62.

W związku z panującą sytuacją Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej w Lublinie powołała specjalną grupę operacyjną pracowników wydziału III, która dzieliła się na podgrupy: A i PG. Grupa miała na celu rozpoznanie sytuacji, nastrojów i zamierzeń w poszczególnych grupach pracowników oraz ustalenie osób, które odgrywały rolę inspiratorów strajków. Z polecenia wojewody lubelskiego pracownicy Służby Bezpieczeństwa przeprowadzili rozmowy z tymi osobami. Nie przyniosły one jednak oczekiwanych efektów.¹⁷

W czwartym dniu strajku zostało podpisane porozumienie. Waga porozumienia była ogromna, gdyż było to jedno z pierwszych porozumień podpisanych przez władze PRL z załogami robotniczymi. Ze względu na ostrzeżenie Ministra Spraw Wewnętrznych, które dotyczyło możliwości negatywnego wpływu porozumienia na załogi innych zakładów, porozumienie zostało zarejestrowane w kancelarii WSK jako pismo tajne pod numerem 0406.¹⁸

Ustępstwa poczynione na rzecz lubelskich załóg wywołały reakcję łańcuchową na terenie całego państwa.¹⁹

10 września 1980 roku, na wzór Stoczni Gdańskiej, w Świdniku odbył się zjazd przedstawicieli Tymczasowych Komitetów Założycielskich (TKZ), na który przybyli przedstawiciele 26 zakładów. Uchwałą zebrania utworzono Regionalny Międzyzakładowy Środkowo-Wschodni Komitet Założycielski Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych z siedzibą w Lublinie. Pierwszym przewodniczącym został wybrany Czesław Niezgoda z Lokomotywni Lublin.²⁰

W tworzenie struktur związkowych zaangażowały się również osoby ze środowiska wyższych uczelni Lublina.

18 września 1980 roku uchwałę o powstaniu Komitetu Założycielskiego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego podjęło 240 pracowników Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Przewodniczącym został dr Adam Stanowski, który był jednocześnie zaangażowany w prace regionalnego MKZ. 23 września Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” powstał w Politechnice Lubelskiej, 24 września 170 przedstawicieli pracowników szpitala PSK4 i Akademii Medycznej powołało 21-osobowy Tymczasowy Komitet Założycielski NSZZ „S”²¹, 25 września 250 pracowników Akademii Rolniczej w Lublinie utworzyło własny Komitet Założycielski. 2 października w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej odbyło się Uczelniane Założycielskie Zebranie Delegatów NSZZ „Soli-

¹⁷ M. Dąbrowski, *Lubelski Lipiec...*, s. 75–76. Rozmowy prowadzone z działaczami miały zniechęcić, głównie czołowych działaczy, do prowadzenia i udziału w protestach i publicznych wystąpieniach.

¹⁸ *Ibid.*, s. 80.

¹⁹ J. Śniadek, „Solidarność” wczoraj, dziś i jutro, [w:] *Na początku był Lipiec. Materiały z Sympozjum Naukowo-Historycznego KUL*, Lublin 2005, s. 73–79.

²⁰ IPN LU- 0136/255, *op. cit.*, k. 26–29.

²¹ M. Dąbrowski, *Lubelski Lipiec...*, s. 108.

darność” UMCS, na którym powołano Uczelniany Komitet Założycielski, którego pierwszym przewodniczącym został Stefan Symotiuł.²²

Działania połączone z aktywnością pracowników Uczelni rozpoczęły się we wrześniu 1980 roku. Związane to było między innymi z atmosferą strajków oraz z ugodową postawą władz w tym okresie. Pracownicy naukowcy poszczególnych wydziałów odbywali dyskusje na temat funkcjonowania związków zawodowych oraz przystępowali do wybierania komitetów założycielskich. Poszukiwali możliwie najlepszego i dogodnego rozwiązania. Część zebrań odbywała się jeszcze w ramach ZNP. Tak było w Międzyuczelnianym Instytucie Filozofii i Socjologii, gdzie 19 września 1980 roku z inicjatywy Tymczasowego Komitetu Założycielskiego Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych odbyło się zebranie w ramach starych struktur.²³

Pierwszy Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” został wybrany na Wydziale Humanistycznym 23 września 1980 roku.²⁴

24 września odbyło się zebranie Tymczasowych Komitetów Założycielskich i Komitetów Założycielskich Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych na Wydziale Ekonomicznym i w Międzyuczelnianym Instytucie Filozofii i Socjologii. Podczas zebrania obecni na nim przedstawiciele powołali Tymczasowy Zespół Koordynacyjny NSZZ, w skład którego weszli:

1. Marian Chachaj z Wydziału Humanistycznego,
2. Paweł Drwał z Wydziału Matematyczno-Fizyczno-Chemicznego,
3. Radosław Drwał²⁵ z Wydziału Pedagogiki i Psychologii,
4. Bogusława Kaczyńska z Filozofii,

²² *Ibid.*, s. 134, więcej na ten temat: E. Jabłońska-Deptuła, A. Rynio, NSZZ „Solidarność” w KUL 1980–1995, „Biuletyn Związkowy KU NSZZ »Solidarność« KUL” 2001, nr 1; K. Szpatowicz, NSZZ „Solidarność” w Politechnice Lubelskiej, [w:] *Politechnika Lubelska 1953–2003*, Lublin 2003; „Solidarność” Uniwersytetu Marii Curii-Skłodowskiej 1980–2005, red. M. Jędrych, J. Kaczor, A. Padewski, R. Taranko, Lublin 2005; APL, akta KW PZPR w Lublinie, sygn. 1076.

²³ M. Chachaj, *Sprostowanie do artykułu „Spór o początki NSZZ »S« w UMCS”*, „Wiadomości Uniwersyteckie” 1993, R. 3, nr 1 (17), s. 22 i 23.

²⁴ „Solidarność” Uniwersytetu Marii Curii-Skłodowskiej..., s. 10.

²⁵ Radosław Drwał był współzałożycielem zarówno NSZZ „Solidarność”, jak i Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Pracowników Nauki, Oświaty i Techniki, początkowo współorganizując ten drugi. 17 września został wybrany na przewodniczącego NiSZZPNOiT, ale już 24 września 1980 roku wszedł w skład Tymczasowego Zespołu Koordynacyjnego Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych przy UMCS. Radosław Drwał formalnie do 13 października 1980 roku znajdował się w dwóch odrębnych organizacjach. Wspomnianego 13 października na zebraniu odbytym w gmachu Teatru Narodowego w Warszawie, gdzie przebywał jako obserwator z ramienia „Solidarności”, po długich obradach NiSZZPNOiT połączył się z „Solidarnością”. Duża część działaczy związana z wcielonym związkiem zaangażowała się i doprowadziła do zorganizowania silnej sekcji branżowej: Ogólnopolskiej Komisji Porozumiewawczej Nauki, [w:] M. Chachaj, *Sprostowanie do artykułu...*

5. Teresa Liszcz z Wydziału Prawa i Administracji,
6. Lesław Paga z Wydziału Ekonomii,
7. Elżbieta Teske z Ogrodu Botanicznego,
8. Waclaw Wasilewski.²⁶

Zadaniem zespołu było przygotowanie zebrania delegatów NSZZ wszystkich jednostek organizacyjnych UMCS w celu wyłonienia komitetu założycielskiego NSZZ w UMCS.

25 września 1980 roku Zebranie Założycielskie NSZZ „Solidarność” odbyło się na Wydziale Pedagogiki i Psychologii oraz Biologii i Nauk o Ziemi, 29 września w Bibliotece Głównej, 30 września w Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych, w Ogrodzie Botanicznym i Sekcji Zieleni, w Instytucie Fizyki, w Instytucie Matematyki, w Zakładzie Poligrafii, na Wydziale Prawa i Administracji, 1 października w Instytucie Chemii oraz w dziale Administracji i Obsługi.²⁷

2 października 1980 roku w gmachu Wydziału Humanistycznego odbyło się Uczelniane Założycielskie Zebranie Delegatów.²⁸ W zebraniu uczestniczyło 70 delegatów wybranych spośród członków 14 komitetów założycielskich. Każda jednostka wydelegowała po pięciu reprezentantów. Podczas zebrania został utworzony Uczelniany Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” w UMCS. Zebranie Założycielskie postanowiło, że UKZ będzie się składał z 21 osób, w tym 16 osób będących przedstawicielami komitetów założycielskich poszczególnych jednostek organizacyjnych UMCS (po dwie osoby z Instytutu Chemii i Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi, po jednej osobie z pozostałych jednostek) oraz pięciu członków wybranych w bezpośrednim, tajnym głosowaniu przez delegatów na Uczelniane Zebranie Założycielskie. Zgodnie z uchwałą Zebrania skład Komitetu został rozszerzony o przedstawicieli nowo utworzonych komitetów założycielskich i ostatecznie UKZ liczył 24 osoby.²⁹ Członkami UKZ w październiku 1980 roku zostały wybrane osoby zamieszczone w tabeli poniżej.

²⁶ „Solidarność” Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej..., s. 12; „Biuletyn Informacyjny Solidarność Uniwersytecka”, nr 1, 11.11.1980, s. 4.

²⁷ „Solidarność” Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej..., s. 12; „Biuletyn Informacyjny Solidarność Uniwersytecka”, *op. cit.*, s. 2–3.

²⁸ W celu upamiętnienia tych wydarzeń 26 kwietnia 2001 roku została odsłonięta pamiątkowa tablica, która znajduje się na ścianie budynku Wydziału Humanistycznego. Pomysłodawcą tablicy, ufundowanej przez członków NSZZ „Solidarność” UMCS oraz byłych działaczy, był Zbigniew Józwik. Projekt wykonała Jolanta Słomianowska, zaś odlew – Andrzej Tym. Symbolicznego zerwania szarf dokonali prof. Jerzy Bartmiński oraz prof. Stefan Symotiuk. „Biuletyn Informacyjny Solidarność” (Lublin) 2001, nr 18, s. 3–4; *Byli chłopcy, byli...*, „Gazeta Wyborcza” z 27 kwietnia 2001.

²⁹ Archiwum Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (AUMCS), akta administracyjne, sygn. NSZZ 2/2: Uchwała nr 1 Założycielskiego Uczelnianego Zebrania Delegatów NSZZ „Solidarność” przy UMCS, „Biuletyn Informacyjny Solidarność Uniwersytecka” (Lublin) 11.10.1980, nr 1, s. 2–3, 5; M. Jędrzych, J. Kaczor, A. Padewski, R. Taranko, „Solidarność” Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej 1980–2000, Lublin 2000, s. 12–15.

Tabela nr 1. Skład UKZ UMCS z 1980 roku³⁰

	Imię i nazwisko	Sprawowana funkcja	Nazwa jednostki organizacyjnej uczelni
1.	Stefan Symotiuk	Przewodniczący	Międzyuczelniany Instytut Filozofii i Socjologii
2.	Lesław Paga	Zastępca przewodniczącego	Wydział Ekonomiczny
3.	Bogusława Kaczyńska	Sekretarz	Międzyuczelniany Instytut Filozofii i Socjologii
4.	Teresa Liszcz	Członek prezydium, społeczny radca prawny	Wydział Prawa i Administracji
5.	Jan Wojcieszczuk	Członek prezydium, społeczny radca prawny	Wydział Prawa i Administracji
6.	Krzysztof Stefaniuk	Członek prezydium, społeczny radca prawny	Wydział Prawa i Administracji
7.	Małgorzata Bielecka-Holda	Członek	Instytut Matematyki
8.	Waldemar Buda	Członek	Instytut Chemii
9.	Marian Chachaj	Członek	Wydział Humanistyczny
10.	Radosław Drwał	Członek	Wydział Pedagogiki i Psychologii
11.	Renata Dubejko	Członek	Studium Wojskowe
12.	Józef Duda	Członek	Wydział Ekonomiczny
13.	Leszek Głusiec	Członek	Instytut Fizyki
14.	Henryk Grocholski	Członek	Biblioteka Główna
15.	Wiesław A. Kamiński	Członek	Instytut Fizyki
16.	Henryk Kowalczyk	Członek	Osiedle Akademickie
17.	Bogusław Maciaszczyk	Członek	Studium Wychowania Fizycznego
18.	Stanisław Mazurek	Członek	Administracja i Obsługa
19.	Dobiesław Nazimek	Członek	Instytut Chemii
20.	Ryszard Sawicki	Członek	Ogród Botaniczny
21.	Ryszard Schoenborn	Członek	Wydział Biologii i Nauk o Ziemi
22.	Zdzisław Stępniewski	Członek	Zakład Poligrafii
23.	Andrzej Teske	Członek	Wydział Biologii i Nauk o Ziemi
24.	Ryszard Tomkiewicz	Członek	Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych

Źródło: tabela autorska wykonana na podstawie: M. Jędrych, J. Kaczor, A. Padewski, R. Taranko, „Solidarność” Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej 1980–2000, Lublin 2000, s. 11–12.

Podczas zebrania utworzono Prezydium, w skład którego weszli:

1. J. Wojcieszczuk,
2. L. Paga,
3. T. Liszcz,
4. B. Kaczyńska

oraz Komisję Rewizyjną w składzie:

1. P. Rozmej,

³⁰ M. Jędrych, J. Kaczor, A. Padewski, R. Taranko, *op. cit.*, s.15–16.

2. E. Teske,
3. M. Zieliński.

Komisja Rewizyjna została upoważniona do kontroli działalności Komitetu w zakresie zgodności działalności ze statutem i uchwałami Uczelnianego Zebra-
nia Delegatów.³¹

Postanowiono, że Komitet będzie pracować w komisjach:

1. do spraw postulatów, której koordynatorem został wybrany Krzysztof Stefaniuk (ponadto w skład weszli: Józef Duda, Henryk Grocholski, Ryszard Sawicki, Zdzisław Stępniewski, Roman Tomkiewicz);

2. do spraw współpracy z Radą Zakładową ZNP przy UMCS, której koordynatorem wybrano Waldemara Dudę (ponadto w skład weszli: Dobiesław Nazimek, Ryszard Schoenborn);

3. do spraw organizacyjnych, której pracę koordynował Wiesław A. Kamiński (służyli pomocą Stanisław Mazurek oraz Andrzej Teske);

4. do spraw informacji, poczynaniami kierował Radosław Drwał (pomocą służyli: Renata Dubejko i Bogusława Kaczyńska)³²;

W związku z odbytymi rozmowami na bieżąco powołane zostały kolejne komisje UKZ:

5. do spraw wczasów, której koordynatorem został Leszek Głusiec,

6. do spraw socjalnych z koordynatorami: Bogusławem Maciaszczykiem i Elżbietą Teske,

7. do spraw plac z koordynatorem Lesławem Paga,

8. do spraw kultury z koordynatorem Henrykiem Kowalczykiem,

9. do spraw mieszkaniowych z Ryszardem Schoenbornem.³³

Łącznie działało dziewięć komisji. Do końca 1980 roku nowo powstałe komisje miały pracować w porozumieniu z odpowiednimi komisjami Rady Zakładowej ZNP.

W pracach komisji mogli brać udział wszyscy członkowie „Solidarności” UMCS.

Dokonano wyboru osób, które jako przedstawiciele NSZZ „Solidarność” UMCS mieli reprezentować związkowców poza uczelnią.

W Międzyzakładowym Komitecie Założycielskim NSZZ „Solidarność” Regionu Środkowoschodniego UKZ reprezentował Wiesław A. Kamiński. Wobec władz Uczelni Komitet Założycielski reprezentował Stefan Symotniuk. Marian Chachaj z Wydziału Humanistycznego był przedstawicielem w środowiskowej

³¹ AUMCS, akta administracyjne, sygn. NSZZ 2/2.

³² „Biuletyn Informacyjny Solidarność Uniwersytecka”, nr 1, s. 6.

³³ „Biuletyn Informacyjny Solidarność Uniwersytecka” (Lublin) 18.11.1980, nr 2, s. 5.

komisji porozumiewawczej uczelni wyższych, placówek PAN i instytutów resortowych w regionie.³⁴

Stanowiska przedstawicieli utworzono w celu usprawnienia pracy Komisji w ważnych dziedzinach jej funkcjonowania. Osoby sprawujące te funkcje mogły zajmować stanowisko w zakresie posiadanych pełnomocnictw zgodnych z uchwałami UKZ.

Zgodnie ze Statutem, Związek realizował swoje cele przez reprezentowanie członków wobec pracodawców, władz i organów administracji państwowej oraz organizacji i instytucji społecznych.³⁵

Związek był tak zorganizowany, by mógł swobodnie pełnić funkcje reprezentacyjne. Realizację zadań umożliwiały odpowiednio zorganizowane struktury związku.

Władze związku zorganizowane były na trzech szczeblach:

I. krajowym: Zjazd Delegatów, Komisja Krajowa oraz Komisja Rewizyjna³⁶;

II. regionalnym: Walne Zebranie Delegatów, Zarząd, Prezydium Zarządu i Komisja Rewizyjna³⁷;

III. zakładowym: Zakładowe Zebranie Członków (w przypadku kiedy liczba członków w zakładzie przekroczyła 500 – Zakładowe Zebranie Delegatów), Komisja Zakładowa, Prezydium Komisji Zakładowej, Zakładowa Komisja Rewizyjna.³⁸

Podstawową jednostką organizacyjną Związku było koło, które musiało liczyć co najmniej 10 osób. Koła grupowały ludzi według miejsca pracy, zawodu lub zajmowanego stanowiska. Organizacja na poziomie podstawowym powstawała z inicjatywy członków. Władzę sprawowało ogólne zebranie członków koła, pracami zaś kierował jego przewodniczący oraz zastępca służący pomocą bądź zastępujący przewodniczącego w czasie jego nieobecności. Przewodniczący pełnili funkcje opiniodawczą w sprawach koła i jego członków. W kołach o większej liczbie członków istniała możliwość powołania rady koła. Z kół lub jednostek obejmujących kilka kół liczących łącznie 100 członków można było powoływać Wydziałowe Organizacje Związkowe.

Władzami wydziałowej organizacji związkowej były:

1. walne zebranie członków,
2. komisja wydziałowa,
3. wydziałowa komisja rewizyjna.³⁹

³⁴ *Ibid.*, s. 6.

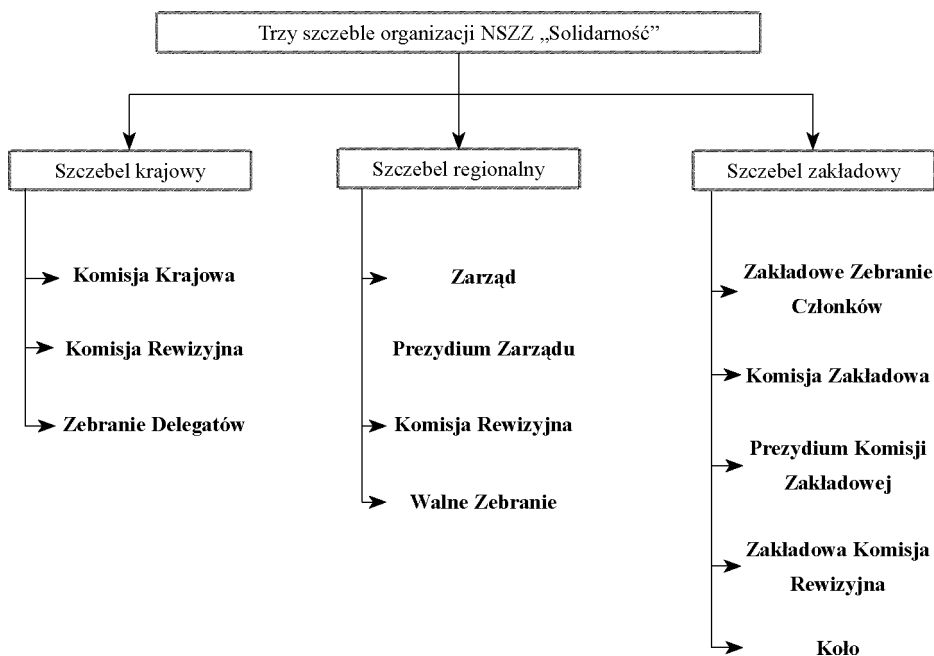
³⁵ AUMCS, Akta administracyjne, Statut Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, s. 7, sygn. 2–3, s. 4.

³⁶ *Ibid.*, s. 17–20, sygn. 7–8.

³⁷ *Ibid.*, s. 21–25, sygn. 8–9.

³⁸ *Ibid.*, s. 26–28, sygn. 9–10.

³⁹ AUMCS, akta administracyjne, Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” UMCS,

Schemat nr 1. Szczeble organizacji związkowej

Źródło: Wykonanie własne autorki.

Komisja Zakładowa była upoważniona do powoływania wydziałowych organizacji związkowych z jednostek chcących taki status uzyskać oraz spełniających niezbędne warunki. Koła, które nie wchodziły w skład wydziałowej organizacji związkowej podlegały bezpośrednio Komisji Zakładowej. Do kół i organizacji wydziałowych mogli należeć pracownicy techniczni, administracyjni i obsługi, pracujący na wydziałach UMCS. Emeryci i renciści mogli należeć do kół w miejscu byłego zatrudnienia lub do ogólnouczelnianego koła emerytów i rencistów.⁴⁰

W UMCS w 1980 roku pracowało 17 kół.

Tabela 2. Zestawienie kół działających na UMCS w ramach NSZZ „Solidarność”

Nr	Nazwa koła	Przewodniczący
1.	Koło Administracji i Obsługi	Marek Jędrych
2.	Koło Biblioteki Głównej	Henryk Grocholski
3.	Koło Instytutu Chemii	Dobiesław Nazimek
4.	Koło Instytutu Fizyki	Wiesław Andrzej Kamiński

(biuletyny, oświadczenia, komunikaty, protokoły z posiedzeń KZ) 1981, Projekt uchwały o strukturze organizacji związkowej NSZZ „S” UMCS, sygn. 2/37.

⁴⁰ *Ibidem*.

5.	Koło Instytutu Matematyki	Małgorzata Bielecka-Holda
6.	Koło Międzyuczelnianego Instytutu Filozofii i Socjologii	Jadwiga Mizińska
7.	Koło Ogrodu Botanicznego i sekcji Zieleni	Elżbieta Teske
8.	Koło Osiedla Akademickiego	Henryk Kowalczyk
9.	Koło Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych	Roman Tomkiewicz
10.	Koło Studium Wojskowe	Renata Dubejko
11.	Koło Studium Wychowania Fizycznego i Sportu	–
12.	Koło Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi	Andrzej Teske
13.	Koło Wydziału Ekonomicznego	Józef Duda
14.	Koło Wydziału Humanistycznego	Krzysztof Stępnik
15.	Koło Wydziału Pedagogiki i Psychologii	Radosław Drwał
16.	Koło Wydziału Prawa i Administracji	Teresa Liszcz
17.	Koło Zakładu Poligrafii	Jan Kowalski

Źródło: „Biuletyn Informacyjny Solidarność Uniwersytecka”, 11 listopad 1980, nr 1, s. 7.

Wewnętrzna struktura organizacji zakładowej miało ustalić Zakładowe Zebranie Członków (Delegatów). W zebraniach zobowiązani byli uczestniczyć: Społeczny Inspektor Pracy, członkowie Komisji Rewizyjnej, przedstawiciele NSZZ „Solidarność” UMCS w MKZ i KPLON, przedstawiciele Kół Związkowych wchodzących w skład Komisji Wydziałowych.

Komisja Zakładowa spośród własnego grona wylaniała siedmioosobowe Prezydium, składające się z przewodniczącego, dwóch wiceprzewodniczących, sekretarza, skarbnika oraz dwóch członków. Do zadań Prezydium należało: czuwanie nad wykonywaniem uchwał KZ, kierowanie pracą biura, dokonywanie czynności prawnych, podejmowanie decyzji w sprawach bieżących i nagłych, przygotowywanie zebrań KZ. Dla realizacji zadań statutowych i koordynowania prac Komisja powoływała ponadto agendy, które działały samodzielnie i podlegały ocenie raz na kwartał. Komisje Problemowe KZ powoływała w celu badania i rozwiązywania problemów, które mogły być rozwiązane jednorazowo. Komisje Problemowe można było rozwiązać uchwałą KZ w chwili, gdy zanikła potrzeba jej dalszego działania. Zespoły Problemowe powoływane mogły być zarówno przez KZ, jak i Prezydium, Komisje Wydziałowe i Kola Związkowe. Jeśli organem powołującym nie była komisja, to jednostka, która tego dokonała, miała obowiązek poinformować o tym fakcie KZ. Zespoły były tworzone w celu rozwiązania jednorazowego problemu.

Pierwsze sprawozdawczo-wyborcze Zakładowe Zebranie Delegatów NSZZ „Solidarność” UMCS odbyło się 16 grudnia 1980 roku. Na zebraniu obecnych było 241 delegatów.⁴¹ W zebraniu w charakterze gości udział wzięli: władze uczelni z rektorem Wiesławem Skrzydło, członkowie Międzyzakładowego Ko-

⁴¹ „Biuletyn Informacyjny Solidarność Uniwersytecka”, 22.12.1980, nr 7, s. 2.

mitetu NSZZ „Solidarność” Regionu Środkowo-Wschodniego – Jan Bartczak i Bolesław Ćwikła. Ponadto: przedstawiciele NSZZ „Solidarność” z pozostałych wyższych uczelni Lublina, przedstawiciele środowiska nauczycielskiego oraz kilku dużych zakładów przemysłowych regionu, przedstawiciele partii i stronnictw politycznych działających w UMCS oraz przedstawiciele Rady Zakładowej ZNP-NiSzW.⁴²

Obradom trwającym dwa dni przewodniczyli Lesław Paga i Krzysztof Stefaniuk. Na zebraniu dokonano wyboru: Komisji Zakładowej, Przewodniczącego Komisji Zakładowej, Komisji Rewizyjnej, Społecznego Inspektora Pracy, delegatów na Regionalne Zebranie Delegatów. Zebranie podjęło dwie uchwały: Uchwałę Zakładowego Zebrania Delegatów NSZZ „Solidarność” UMCS w sprawie podstawowych zadań Związkowej Organizacji Uczelnianej w latach 1980–1982 oraz uchwałę w sprawie postulatów pracowniczych.⁴³ Sformułowano wnioski i zalecenia Zakładowego Zebrania Delegatów dla Komisji Zakładowej.⁴⁴

Komisja Zakładowa składała się z 25 osób⁴⁵, w tym przewodniczącego, który został wybrany w pierwszym głosowaniu.

Skład osobowy pierwszej Komisji był następujący:

1. Jerzy Bartmiński – przewodniczący (etnolingwista),
2. Dobrosław Bagiński z Instytutu Wychowania Artystycznego,
3. Małgorzata Bielecka-Holda z Instytutu Matematyki,
4. Marek Budziński z Zakładu Dydaktyki Fizyki,
5. Barbara Bulicz z Biblioteki Głównej,
6. Radosław Drwal z Instytutu Psychologii,
7. Józef Duda z Zakładu Historii Gospodarczej i Myśli Ekonomicznej,
8. Kazimierz Goebel z Zakładu Równań Różniczkowych,
9. Józef Kaczor z Zakładu Mikrobiologii Stosowanej,
10. Bogusława Kaczyńska z Międzyuczelnianego Instytutu Filozofii i Socjologii,
11. Leon Koj z Międzyuczelnianego Instytutu Filozofii i Socjologii,
12. Teresa Liszcz z Zakładu Prawa Pracy,
13. Janusz Matuszewicz z Zakładu Chemii Fizycznej,
14. Dobiesław Nazimek z Zakładu Technologii Chemicznej,
15. Józef Paszczyk z Zakładu Hydrografii,

⁴² *Ibid.*, s. 2; M. Jędrzych, J. Kaczor, A. Pańkowski, R. Taranko, *op. cit.*, s. 20.

⁴³ *Ibid.*, s. 4–5.

⁴⁴ *Ibid.*, s. 6.

⁴⁵ KZ NSZZ „Solidarność” UMCS liczyła 25 osób do 18 lutego 1981 roku, kiedy to skład został uzupełniony. Podczas wyborów wybrano 4 osoby. KZ NSZZ „S” pracowała w składzie 29-osobowym do 26 maja 1981 roku. Wówczas zostały przyjęte rezygnacje części członków. Automatycznie postanowiono, że skład zostanie zmniejszony do stanu sprzed 18 lutego, czyli do 25 osób.

16. Alina Pyda – pracownik obsługi w Zakładzie Fizyki,
17. Stanisław Radzki z Zakładu Chemii Nieorganicznej i Ogólnej,
18. Henryk Reniger, kierownik Zakładu Prawa Finansowego⁴⁶,
19. Zdzisław Stępniewski, mechanik maszyn poligraficznych w Zakładzie Poligrafii,
20. Jerzy Święch, kierownik Zakładu Literatury Współczesnej,
21. Andrzej Teske z Zakładu Fizjologii Roślin,
22. Elżbieta Teske z Ogrodu Botanicznego,
23. Jan Wojcieszczuk z Zakładu Prawa Pracy,
24. Marian Zając z Zakładu Fizjologii Zwierząt,
25. Michał Zieliński z Zakładu Ekonomii Politycznej.⁴⁷

24 lutego 1981 roku odbyło się Nadzwyczajne Zebranie Delegatów NSZZ „Solidarność” UMCS, na którym wysłuchano między innymi sprawozdania prorektora Ryszarda Orłowskiego o pracy Komisji Senackiej i sprawozdania Zespołu KZ do spraw realizacji postulatów.⁴⁸ W tym samym terminie przeprowadzono wybory uzupełniające do KZ, podczas których do jej składu dokooptowano:

26. Marię Głowacką z BiNoZ,
27. Danutę Kasprzak z Administracji,
28. Ewę Klimowicz z MiFiS,
29. Zofię Woźniak z Zespołu Bufetów i Stołówek.

Pierwsze posiedzenie KZ odbyło się 18 grudnia 1980 roku. Dokonano wtedy pierwszego podziału obowiązków oraz wybrano w tajnym głosowaniu siedmioosobowe Prezydium Komisji Zakładowej, w którego skład weszli:

1. Jerzy Bartmiński – przewodniczący,
2. Elżbieta Teske – zastępca przewodniczącego,
3. Michał Zieliński – zastępca przewodniczącego,
4. Janusz Matuszewicz – sekretarz,
5. Barbara Bulicz – skarbnik,
6. Henryk Reniger,
7. Zdzisław Stępniewski.⁴⁹

Również do Komisji Rewizyjnej zostało wybranych 7 osób⁵⁰:

1. Tadeusz Borowiecki z Instytutu Chemii,

⁴⁶ IPN LU- 0229/1175, k. 13.

⁴⁷ M. Jędrzych, J. Kaczor, A. Padewski, R. Taranko, *op. cit.*, s. 21, 97.

⁴⁸ Zobacz: Realizacja postulatów.

⁴⁹ *Ibid.*, s. 3, 22; AUMCS, akta administracyjne, uchwały, Uchwała nr 1 KZ NSZZ „Solidarność” UMCS z dnia 18.12.1980 r., sygn. 2/2.

⁵⁰ Komisja Rewizyjna w składzie 7-osobowym pracowała do 26 maja 1981 roku. Podczas Zakładowego Zebrania Delegatów NSZZ „Solidarność” UMCS podjęto decyzje o zredukowaniu składu Komisji Rewizyjnej do 5 osób [w:] M. Jędrzych, J. Kaczor, A. Padewski, R. Taranko, *op. cit.*, s. 10.

2. Grażyna Butrym z Administracji Centralnej,
3. Mirosław Łoboda z Wydziału Ekonomicznego,
4. Maria Mańkowska z Instytutu Psychologii,
5. Jan Michalczyk z pracowni Projektowo-Konstrukcyjnej Aparatury Unikalnej,
6. Jarosław Neczaj-Hruzewicz z Instytutu Chemii,
7. Marek Wójcik z Instytutu Nauk o Ziemi.

Spółcznym Inspektorem Pracy Zakładowe Zebranie Delegatów wybrało Józefa Gierczaka, obowiązki Spółcznych Radców Prawnych od 1980 roku pełnili członkowie Komisji Zakładowej: Teresa Liszcz oraz Jan Wojcieszczuk. Ponadto dokonano wyboru Delegatów na Regionalne Zebranie Delegatów NSZZ „Solidarność”.

Wybrani zostali:

1. Lesław Paga z Wydziału Ekonomicznego,
2. Wiesław A. Kamiński z Instytutu Fizyki,
3. Jerzy Bartmiński z Wydziału Humanistycznego,
4. Marek Poniąowski z Wydziału Ekonomicznego,
5. Andrzej Teske z Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi,
6. Stefan Symotiuk z MIFiS,
7. Sławomir Kozłowski z Wydziału Ekonomicznego,
8. Janusz Matuszewicz z Instytutu Chemii,
9. Krzysztof Stefaniuk z Wydziału Prawa i Administracji,
10. Jan Wojcieszczuk z Wydziału Prawa i Administracji.⁵¹

Zgodnie z uchwałami Zakładowego Zebrania Delegatów oraz Uchwałą nr 2 Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” UMCS, KZ powołała Zespół do spraw Realizacji Postulatów, w skład którego weszli:

1. Radosław Drwał – przewodniczący,
2. Andrzej Teske – sekretarz zespołu,
3. Małgorzata Bielecka-Holda,
4. Marek Budziński,
5. Jarosław Neczaj-Hruzewicz,
6. Edward Niścior.⁵²

Tą samą uchwałą, dla realizacji celów statutowych powołano:

Agendę: Redakcja biuletynu „Solidarność Uniwersytecka”,
Komisje:

- do spraw budżetu – przewodnicząca Barbara Bulicz,
- do spraw socjalnych – przewodnicząca Elżbieta Teske,

⁵¹ AUMCS, akta administracyjne, uchwały, Uchwała nr 1 KZ NSZZ „Solidarność” UMCS z dnia 18.12.1980 r., sygn. 2/2.

⁵² „Biuletyn Informacyjny Solidarność Uniwersytecka”, 13.01.1981r., nr 10, s.10

- do spraw kultury i wypoczynku – przewodniczący Józef Kaczor,
- do spraw informacji i łączności – przewodniczący Dobiesław Bagiński,
- do spraw współpracy z Społecznym Inspektorem Pracy – przewodniczący Zdzisław Stępniewski;

Zespoły:

- do spraw reformy nauki i szkolnictwa wyższego – pod kierownictwem Leona Koją,
- do spraw porozumienia z ZNP, programu NSZZ „Solidarność” – pod kierownictwem Jerzego Bartmińskiego,
- do spraw przygotowania kalendarza związkowego – pod kierownictwem Michała Zielińskiego,
- do spraw wszechnicy – pod kierownictwem Leona Koją.⁵³

26 maja 1981 roku odbyło się Zakładowe Zebranie Delegatów NSZZ „Solidarność” UMCS, podczas którego uwzględniono rezygnacje z poszczególnych stanowisk, które już wcześniej wpłynęły do Komisji Wniosków i Uchwał. Z pełnionych funkcji zrezygnowali: Jerzy Bartmiński, który jako powód podał zaangażowanie się w pracę w Zarządzie Regionu.⁵⁴ Ponadto: Małgorzata Bielecka-Holda, Barbara Bulicz, Radosław Drwał, Kazimierz Goebel, Józef Paszczyk, Stanisław Radzki, Henryk Reniger, Jerzy Święch, Jan Wojcieszczuk, Michał Zieliński, Ewa Klimowicz, Leon Koj, Teresa Liszcz, Dobiesław Nazimek. Większość osób jako powód odejścia z zajmowanego stanowiska podawała brak wolnego czasu i sprawy rodzinne.

Podczas zebrania przyjęto również rezygnacje trzech osób z Komisji Rewizyjnej: Grażyny Butrym, Marii Mańkowskiej oraz Marka Wójcika. Powyższe rezygnacje motywowano zbyt dużym obciążeniem, problemami rodzinnymi, wyjazdami, sytuacjami zawodowymi oraz zmianami form pracy Związku.

Zakładowe Zebranie Delegatów NSZZ „Solidarność” UMCS podjęło decyzje w sprawie zmniejszenia liczebności Komisji Zakładowej z 29 do 25 osób. Zmniejszono również liczebność Komisji Rewizyjnej z siedmiu do pięciu osób.

W tajnym głosowaniu wybrano brakujące osoby do KZ: Adama Gąsiorowskiego z Zakładu Archeologii Polski, Kazimierza Iwaszko z Akademickiego Centrum Kultury, Zdzisława Kowalskiego z Zakładu Logiki i Metodologii Nauk, Mirosława Łobodę z Zakładu Organizacji Zarządzania, Sabinę Magierską z Zakładu Filozofii Marksistowskiej, Jana Matraszka z Zakładu Ekonomii Rolnictwa, Annę Nasalską z Zakładu Literatury Współczesnej, Grzegorza Nowaka z Zakładu Mikrobiologii, Stefana Symotiuka z Zakładu Filozofii Kultury, Wacława Wasilew-

⁵³ AUMCS, akta administracyjne, uchwały, Uchwała nr 2 KZ NSZZ „Solidarność” przy UMCS z dnia 22.12.1980 r., sygn. 2/2.

⁵⁴ IPN-0229/1185, k. 8.

skiego z Zakładu Biologii Komórki. Na przewodniczącego został wybrany Stefan Symotiuk.

Członkami Komisji Rewizyjnej zostali: Paweł Drwal z Instytutu Fizyki oraz Anna Giza z Zakładu Filologii Romańskiej.⁵⁵

Po zmianach personalnych skład KZ NSZZ „S” UMCS był następujący:

1. Stefan Symotiuk z Zakładu Filozofii Kultury – przewodniczący⁵⁶,
2. Dobrosław Bagiński z Instytutu Wychowania Artystycznego,
3. Adam Gąsiorowski z Zakładu Archeologii Polski,
4. Marek Budziński z Zakładu Dydaktyki Fizyki,
5. Kazimierz Iwaszko z Akademickiego Centrum Kultury,
6. Zdzisław Kowalski z Zakładu Logiki i Metodologii Nauk,
7. Józef Duda z Zakładu Historii Gospodarczej i Myśli Ekonomicznej,
8. Mirosław Łoboda z Zakładu Organizacji Zarządzania,
9. Józef Kaczor z Zakładu Mikrobiologii Stosowanej,
10. Bogusława Kaczyńska z Międzyuczelnianego Instytutu Filozofii i Socjologii,
11. Grzegorz Nowak z Zakładu Mikrobiologii,
12. Wacław Wasilewski z Zakładu Biologii Komórki,
13. Janusz Matuszewicz z Zakładu Chemii Fizycznej,
14. Dobiesław Nazimek z Zakładu Technologii Chemicznej,
15. Sabina Magierska z Zakładu Filozofii Marksistowskiej,
16. Alina Pyda – pracownik obsługi w Zakładzie Fizyki,
17. Jan Matraszek z Zakładu Ekonomii Rolnictwa,
18. Anna Nasalska z Zakładu Literatury Współczesnej
19. Zdzisław Stępniewski – mechanik maszyn poligraficznych w Zakładzie Poligrafii,
20. Zofia Woźniak z Zespołu Bufetów i Stołówek,
21. Andrzej Teske z Zakładu Fizjologii Roślin,
22. Elżbieta Teske z Ogrodu Botanicznego,
23. Danuta Kasprzak z Administracji,
24. Marian Zajac z Zakładu Fizjologii Zwierząt,
25. Maria Głowacka – BiNoZ.

W takim składzie KZ NSZZ „Solidarność” UMCS pracowała do momentu wprowadzenia stanu wojennego, a także w jego początkowym okresie.⁵⁷

Decyzja o rozwiązaniu NSZZ „Solidarność” zamieszczona została w uchwale o związkach zawodowych z dnia 8 października 1982 roku.

⁵⁵ „Biuletyn Informacyjny Solidarność Uniwersytecka”, 10.06.1981 r., nr 33, s. 9–10; *Ibid.*, s. 97–98.

⁵⁶ IPN-0229/1185, k. 8.

⁵⁷ Relacja dra Józefa Kaczora, 31.01.2007 r., w posiadaniu autorki.

Tworzenie nielegalnych struktur związkowych zostało rozpoczęte z dniem wprowadzenia stanu wojennego zarówno w Regionie Środkowowschodnim, jak i przez działaczy NSZZ „Solidarność” UMCS. Pracownicy akademicy, jak sami mówią, nie widzieli alternatywy, prócz dalszego działania i wykorzystania wszelkich możliwości.

Do nazwy Komisji Zakładowej działającej po 13 grudnia umownie zostało dodane określenie: podziemna lub tymczasowa. Skład PKZ był taki sam jak przed wprowadzeniem stanu wojennego. Nie ujawniono tego oficjalnie, jednak było to bardzo istotne. Dzięki temu decyzje i działania podejmowane przez PKZ były bezdyskusyjnie respektowane przez pozostałych członków Związku.

Przewodniczącym podziemnej Komisji Zakładowej był Stefan Symotiuł. Funkcję tę sprawował w latach 1981–1989, a więc przez cały okres nielegalnego funkcjonowania Związku. W skład PKZ wchodził: Elżbieta Teske, Janusz Matusewicz, Bogusława Kaczyńska, Józef Duda, Zdzisław Kowalski, Marek Budziński, Grzegorz Nowak, Sabina Magierska z wyłączeniem okresu internowania, Andrzej Teske, który w 1987 roku złożył rezygnację z członkostwa w PKZ, powodem której było odejście z uczelni. Jego rezygnacja nie została jednak przyjęta przez Komisję. Po okresie internowania dołączył Radosław Drwał, który wchodził w jej skład przez rok, po czym został zastąpiony przez Piotra Brzozowskiego. W skład KZ weszli ponadto Anna Nasalska i Jacek Szymona. Do roku 1986 do PKZ należała Maria Głowacka, która zrezygnowała z członkostwa po zatrzymaniu przez SB w związku z akcją „Wakacje z Bogiem”. Rezygnacja ta związana była z zasadami przyjętymi przez działaczy, że nie należy łączyć różnych funkcji ze względów bezpieczeństwa, zwiększało to bowiem ryzyko represji zarówno w stosunku do własnej osoby, jak też innych działaczy angażujących się w poszczególne inicjatywy. W 1986 roku przyłączyła się Maria Świętochowska, która zastąpiła Józefa Dudę, zaś w 1987 roku dołączył do składu obecny przewodniczący Komisji Józef Kaczor.⁵⁸

Dla bezpieczeństwa i zabezpieczenia przyszłości Związku na UMCS wyznaczono trzy osoby, które miały, w razie „wpadki” funkcjonującym strukturom zapewnić wznowienie działalności. Do tego zadania zostali wybrani:

1. Florian Bartmiński (brat Jerzego Bartmińskiego),
2. Marian Chachaj z Wydziału Humanistycznego,
3. Józef Gierczak.⁵⁹

Odbudowa struktur miałaby się opierać na posiadanej liczbie kontaktów, dzięki czemu mieliby odtwarzać działalność struktur związkowych.

NSZZ „Solidarność” UMCS działająca w podziemiu to nie tylko członkowie PKZ.

⁵⁸ M. Jędrych, J. Kaczor, A. Padewski, R. Taranko, *op. cit.*, s. 50–53.

⁵⁹ *Ibidem*, s. 53.

Z Komisją współpracowało wiele osób, które zajmowały się różnymi sprawami, między innymi: zbieraniem składek, kolportażem, łącznością z Zarządem Regionu czy pomocą osobą potrzebującym.

Pierwsze działania zmierzające do ponownej legalizacji Związku miały miejsce już w 1986 roku. Powstała wówczas 5 października Tymczasowa Rada NSZZ „Solidarność” Regionu Środkowo-Wschodniego. W jej skład weszli: Zofia Bartkiewicz – były pracownik WSK Świdnik, Włodzimierz Blajerski – pracownik KUL, Zygmunt Łupina – pracownik II Liceum Ogólnokształcącego w Lublinie, Stefan Węglarz, Wiesław Lipko z Chelma, Adam Kozaczyński i Bogdan Miklus z Zamościa oraz Danuta Winiarska z UMCS. Celem Rady było wypracowanie nowego modelu działalności, która umożliwiłaby powolne przechodzenie od działań konspiracyjnych do działalności jawnej i legalnej.⁶⁰ Powołanie Rady było w pewnym sensie ukoronowaniem 5-letniej działalności NSZZ „Solidarność” w podziemiu. W jej skład zdecydowały się wejść osoby, które były znane i spodziewały się, że w stosunku do nich w najbliższym bliżej nieokreślonym czasie mogą nastąpić represje.⁶¹

Kolejnym krokiem w dążeniu do wyjścia NSZZ „Solidarność” z ukrycia była działalność w poszczególnych zakładach grup dążących do ponownej relegalizacji Związku.

W UMCS działalność takiej grupy rozpoczęła się w 1988 roku.⁶²

27 września bieżącego roku zostały rozkolportowane na terenie UMCS ulotki informujące o podjęciu działalności przez Grupę Roboczą na rzecz relegalizacji NSZZ „Solidarność” UMCS. W skład grupy weszli: Marek Budziński, Bogusława Kaczyńska, Adam Gąsiorowski, Janusz Matusiewicz, Maria Głowacka, Jerzy Bartmiński, Józef Duda, Anna Nasalska, Grzegorz Nowak, Elżbieta Teske, Zdzisław Kowalski, Sabina Magierska, Stefan Symotiuk, Andrzej Teske, Mirosław Łoboda,⁶³ Ryszard Setnik jako przewodniczący, Tomasz Stróżyński – zastępca przewodniczącego, sekretarz Piotr Brzozowski oraz Florian Bartmiński, Barbara Bulicz, Radosław Drwał, Zbigniew Holda, Henryk Reniger, Marian Zdyb oraz Wacław Wasilewski.⁶⁴

O podjęciu działalności przez wyżej wymienione osoby został powiadomiony rektor Zdzisław Cackowski, do którego 27 września 1988 roku działacze wystosowali odpowiednie pismo, zaś 7 grudnia odbyło się spotkanie z rektorem.⁶⁵ In-

⁶⁰ APL sygn. 100/VII/314, s. 1.

⁶¹ *Ibid.*, s. 2.

⁶² Rozpracowaniem członków grupy zajęły się Służby Bezpieczeństwa w ramach Sprawy Operacyjnego Rozpracowania pod kryptonimem „Langusta”.

⁶³ IPN LU-0264/12, k. 36.

⁶⁴ *Ibid.*, k. 36.

⁶⁵ *Ibid.*, k. 77, 111.

formacja dotarła również do społeczności akademickiej. Odbyło się to za pomocą ulotek, które zostały rozkolportowane na terenie miasteczka akademickiego.

10 i 17 października 1988 roku doszło do spotkania przedstawicieli „Solidarności” z delegacją ZNP. Na spotkaniu została uzgodniona linia współpracy na następujących płaszczyznach: ustalenia regulaminu świadczeń socjalnych dla pracowników naukowych uczelni, polityki kadrowej, plac pracowniczych oraz zorganizowanie wspólnego zebrania pracowników, które poświęcone miałyby być problemom Uniwersytetu i ruchu związkowego. Ze strony „Solidarności” zebraniu przewodniczył R. Setnik, ZNP reprezentował J. Lewandowski.⁶⁶

W auli na Wydziale Ekonomii 15 listopada 1988 roku zorganizowano spotkanie z mecenasem Władysławem Siłą-Nowickim, a 13 grudnia 1988 roku z prof. Wacławem Chrzanowskim. Poruszono tam problem ustawy o stowarzyszeniach. Obecnych było około 100 osób.⁶⁷ 26 stycznia 1989 roku również na Wydziale Ekonomii odbyło się spotkanie z Ryszardem Bugajem. Obecnych było około 400 osób. Spotkanie prowadzili Henryk Reniger i Ryszard Setnik. 28 lutego o godzinie 18.00 w auli Kwiatkowskiego na Wydziale Ekonomii miało miejsce spotkanie sympatyków NSZZ „Solidarność” z Grupą Roboczą. Przybyło ponad 400 osób. Zebranie prowadził przewodniczący Grupy Ryszard Setnik. Ponadto obecni byli: prorektor do spraw studentów Romuald Kmiecik, przewodniczący ZNP Tadeusz Kwiatkowski oraz uczestnik „Okrągłego stołu” Stanisław Węglarz. Podczas spotkania głos zabrał Jerzy Bartmiński. Przedstawił on stan liczebny związku na dzień 28 lutego 1989 roku, który wynosił 620 członków.⁶⁸

Członkowie Grupy Roboczej NSZZ „Solidarność” UMCS brali aktywny udział w spotkaniach dotyczących wyjścia Związku z podziemia. Trzeba nadmienić, że były to spotkania, na których prowadzono żywe dyskusje traktujące o przyszłości związku.

Podczas V Zjazdu Przedstawicieli Uczelnianych Komisji Zakładowych NSZZ „Solidarność”, który odbył się 25 lutego 1989 roku we Wrocławiu, UMCS był reprezentowany przez Tomasza Stróżyńskiego. 2 kwietnia 1989 roku w skład Wojewódzkiego Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” i „Solidarności Chłopskiej” weszli: Tomasz Przeciechowski (sekretarz), Ryszard Setnik, Jan Wojcieszczuk, Jan Wilgat, Michał Zieliński, Jerzy Bartmiński, Janusz Mazurek, Zbigniew Hołda. Na zjazd przedstawicieli Komisji Uczelnianych NSZZ „Solidarność”, który odbył się w Warszawie i dotyczył podwyżek plac dla pracowników akademickich, udali się: Marek Budziński i Stanisław Tomkowicz-Chrzanowski. 16 marca 1989 roku Ryszard Setnik był obecny na cotygodniowym spotkaniu Komitetów

⁶⁶ *Ibid.*, k. 95.

⁶⁷ *Ibid.*, k. 114.

⁶⁸ *Ibid.*, k. 42–114.

Zakładowych Regionu Środkowo-Wschodniego, na którym obecnych było około 100 osób z 51 zakładów pracy.⁶⁹

Pierwsza informacja dotycząca składu Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” UMCS pochodzi z 21 listopada 1988 roku. Zgodnie z nią do KZ mieli należeć: Marek Budziński, Bogusława Kaczyńska, Adam Gąsiorowski, Janusz Matusiewicz, Maria Głowacka, Jerzy Bartmiński, Józef Duda, Anna Nasalska, Grzegorz Nowak, Elżbieta Teske, Andrzej Teske, Zbigniew Kowalski, Stefan Symotiu, Sabina Magierska oraz Mirosław Łoboda.⁷⁰

Ostatecznie nowy skład Komisji Zakładowej oraz Komisji Rewizyjnej został wybrany podczas Zebrania Delegatów NSZZ „Solidarność” UMCS 16 maja 1989 roku. Do wiadomości publicznej został przekazany komunikatem z 1 czerwca 1989 roku.⁷¹

Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” UMCS:

1. Ryszard Setnik – przewodniczący
2. Małgorzata Bielecka-Hołda
3. Jerzy Bartmiński
4. Krystyna Cempel
5. Maria Drażkiewicz
6. Wiesław Grzegorzczyk
7. Jacek Janas-Kaszczyk
8. Przemysław Jodkowski
9. Józef Kaczor
10. Kazimierz Maliszewski
11. Zofia Mykowska
12. Zdzisław Niedźwiedź
13. Grzegorz Nowak
14. Andrzej Sękowski
15. Dominik Szynal
16. Maria Świętochowska
17. Stanisław Tomkiewicz
18. Marek Turczyński
19. Wanda Wójtowicz
20. Wiesław Wójcik
21. Mirosław Załóżny

Komisja Rewizyjna NSZZ „Solidarność” UMCS:

1. Marek Budziński

⁶⁹ *Ibidem.*

⁷⁰ *Ibid.*, k. 109.

⁷¹ *Ibid.*, k. 174.

2. Piotr Brzozowski
3. Bronisław Janiec
4. Stefan Symotiuk
5. Waclaw Wasilewski

Na pierwszym posiedzeniu KZ NSZZ „S” UMCS, które odbyło się 18 maja 1989 roku powołano cztery zespoły problemowe i dokonano wyboru ich składu.⁷²

Zespół Organizacyjny:

1. D. Szynal – przewodniczący
2. K. Maliszewski
3. Z. Mykowska
4. P. Jodkowski
5. Z. Niedźwiedź
6. M. Załużny

Zespół Wewnętrzny:

1. M. Bielecka-Holda – przewodnicząca
2. G. Nowak
3. M. Świętochowska
4. S. Tomkiewicz
5. W. Wójtowicz
6. M. Turczyński

Zespół Zewnętrzny:

1. J. Bartmiński – przewodniczący
2. W. Grzegorzcyk
3. A. Sękowski
4. J. Janas-Kaszczyk

Zespół Socjalny:

1. K. Cempel
2. M. Drażkiewicz
3. J. Kaczor
4. W. Wójcik

Podczas drugiego posiedzenia KZ NSZZ „S” 24 maja została podjęta uchwała, która ponownie regulowała po okresie niejawnego działania zasady wpłacania składek. Postanowiono, że składkę członkowską będzie stanowił 1% uposażenia miesięcznego. Pieniądze miały być zbierane w kołach i komisjach wydziałowych na listy zbiorowe, które w dalszej kolejności miały być przekazywane Komisji Zakładowej Związku na uczelni.⁷³

⁷² *Ibid.*, k. 175.

⁷³ *Ibid.*, k. 175.

W powyższym składzie Komisja Zakładowa UMCS rozpoczęła swą działalność po ponownej rejestracji i legalizacji Związku. Sprawy, jakimi przyszło jej się zajmować po relegalizacji były nieco odmienne od tych, z którymi przyszło jej się zmierzyć w 1980 roku. Nie były one ukierunkowane na walkę z wrogiem systemem, lecz na wypracowanie wspólnego stanowiska Związku wobec polityki państwa. Drugim ogniwem wokół którego miało się skupiać życie związkowe po relegalizacji były sprawy pracownicze.

NSZZ „S” na UMCS funkcjonuje do dnia dzisiejszego. Zmienił się jednak bezsprzecznie jego charakter. Kiedyś „Solidarność” pojmowana była w kategoriach ruchu społecznego czy partii politycznej o szeroko zakrojonych funkcjach i zadaniach. W latach 80., jak twierdzą działacze związkowi „Solidarność” miała pewną misję do wykonania, którą w dużej mierze zrealizowała. Obecnie organizacja ta pełni wyłącznie rolę związku zawodowego, który koncentruje się na obronie praw pracowniczych oraz prowadzi rozmowy z Władzami Uczelni, które mają służyć wypracowaniu wspólnego stanowiska w sprawach ekonomiczno-socjalnych pracowników.

Zmieniła się z biegiem lat również struktura wieku członków związku. Zdecydowanie brakuje „Solidarności” w UMCS ludzi młodych. Powodem jest brak zainteresowania młodych pracowników przynależnością związkową. Podobnie jak w innych zakładach pracy, również w UMCS „Solidarność” jako związek zawodowy została zepchnięta na margines życia społecznego. We współczesnym społeczeństwie dominuje nurt, w którym związki zawodowe postrzegane są jako organizacje niewygodne, z którymi podejmuje się współpracę tylko w sytuacjach, kiedy jest to nie do uniknięcia. Większość działaczy związkowych jest zdania, że za kilkanaście lat organizacja straci większość członków i tym samym rację bytu.

SUMMARY

Trade union NSZZ “Solidarity” was set up at the Maria Curie-Skłodowska University in September 1980. From the beginning it was very popular among University staff. Both lecturers and administrative staff were joining new independent trade union. Its popularity is best proven by the fact that eighty percent of the University staff belonged to the Union at the end of 1980. Except for the fact that the Union was running its common duties, which was making effort for social rights, at that time it began fight for democratization of the country.

Its legal activity period lasted until imposition of martial law on December 13th 1981. After that the Union continued its activity, but illegally. During that period members of “Solidarity” were being repressed by the government but they could have always counted on their colleagues’ help. NSZZ “Solidarity” was finally re-registered in 1988.

The present article treats about the formation process of Union’s structures between 1980 and 1989.